

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної та початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

УДК 373.3.015.311

на тему: **«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ»**

Студентки 2 курсу МБППЗ групи
Освітньої програми: Початкова освіта
Психологія

Спеціальності: 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти: магістр

Лесик Оксана Миколаївна

Науковий керівник: Олійник Н. А., кандидат
педагогічних наук, доцент

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ.....7

1.1 Проблема інтелектуального розвитку молодших школярів у науковій літературі.....7

1.2 Структура, класифікація та особливості дидактичних ігор у навчанні молодших школярів.....17

1.3 Основні підходи до інтелектуального розвитку учнів початкових класів засобами дидактичної гри.....29

1.4 Огляд творчого досвіду вчителів початкової школи щодо створення передумов формування інтелектуального розвитку учнів початкових класів засобами дидактичної гри.....38

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ.....43

2.1 Критеріально-рівневий аналіз стану інтелектуального розвитку молодших школярів (за результатами експерименту).....43

2.2. Педагогічні умови інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри.....56

2.3. Основні форми роботи з інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри.....63

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....

ДОДАТКИ.....

ВСТУП

У сучасній освіті постає проблема вибору методики навчання, але не всі методики є ефективними в активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. На цей час, виходячи з сучасної освітньої практики, у більшості учнів низький рівень пізнавального інтересу до предмета, все частіше зустрічаються діти з активним небажанням вчитися. Тому головним завданням вчителя виступає пошук найбільш ефективних форм, методів, умов і прийомів навчання, метою яких є активізація пізнавальної діяльності учнів в процесі навчання.

Відповідно до Державних стандартів початкової освіти, протягом навчання у початковій школі учні повинні опанувати ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток. Саме тому, одна з найважливіших проблем дидактики – проблема інтелектуального розвитку учнів початкових класів – залишається актуальною як в теоретичному, так і в практичному плані. Залежно від її рішення знаходиться ефективність здійснення всього освітнього процесу, діяльність вчителя та учня, а, отже, і результат навчання в цілому.

У Національній доктрині розвитку освіти України XXI століття зазначено, що система освіти має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, опановування засобами практичної та пізнавальної діяльності. Одним з ефективних засобів розвитку інтересу до навчального предмета є використання на уроках і на позакласних заняттях дидактичних ігор наочного і цікавого характеру, що сприяє створення в учнів емоційного настрою та інтелектуального розвитку на весь урок, викликає позитивне ставлення до виконуваної роботи, покращує загальну працездатність, дає можливість один і той же матеріал повторити різноманітними способами [39, с. 12].

Вивчення ролі гри і її співвідношення з результатами навчання займає велике місце в роботах вітчизняних і закордонних психологів і педагогів. Численні дослідження доводять, що для формування повноцінної позитивної навчальної мотивації необхідна цілеспрямована робота, де одне з важливих місць займає дидактична гра, мета якої – активне освоєння навчальної діяльності. При включенні дітей в ігрову ситуацію інтерес до навчальної діяльності різко зростає, а працездатність підвищується [59, с. 187].

Проблема розвитку інтелектуального потенціалу завжди була в центрі уваги педагогічної теорії і практики (Ф. Дистервег, П. Каптерев, Я. Коменський, Дж. Локк, І. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський).

Проблема розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів зображена в наукових працях, присвячених навчальній діяльності учнів, зокрема з'ясуванню її структури (І. Жаркова, В. Давидов, І. Доброскок, А. Маркова та інші); аналізу процесуальних аспектів навчання (Ю. Бабанський, В. Бондар, Г. Васківська, В. Кравець, О. Ляшенко, І. Малафійк, М. Марусинець, І. Осадченко, В. Паламарчук, О. Топузов та інші); проблемою розвитку інтелектуальних здібностей займалися вчені (І. Аршава, О. Власова, С. Дерев'янка, Н. Коврига, О. Мельничук); значення дидактичних ігор для розвитку творчої індивідуальності молодших школярів досліджували (Т. Громов, Г. Ващенко, А. Засанська, М. Василюк, Л. Ставовайт.)

Не зважаючи на велику кількість наукових досліджень, практика сучасної початкової школи свідчить про недостатньо використаний потенціал дидактичної гри в інтелектуальному розвитку молодших школярів. Таким чином, педагогічна значущість проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, її недостатній дидактичний рівень опрацювання визначили **актуальність** теми дослідження: **«Інтелектуальний розвиток учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати ефективність застосування дидактичних ігор як засобу активізації інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку та визначити відповідні педагогічні умови.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань:**

- схарактеризувати сутність поняття «інтелектуальний розвиток», визначити особливості його розвитку в дітей молодшого шкільного віку;
- з'ясувати сучасний стан сформованості інтелектуального розвитку учнів початкових класів;
- обґрунтувати педагогічні умови які сприятимуть інтелектуальному розвитку учнів початкових класів;
- схарактеризувати форми роботи активізації інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри.

Об'єкт дослідження: є процес інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку, а його **предметом** – особливості процесу інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри

Гіпотеза дослідження: Процес інтелектуального розвитку молодших школярів буде проходити успішніше, за таких умов: в роботі реалізовувати можливість вільної творчості дитини, спільної творчості з однолітками і дорослими; створити атмосферу ігрової та інтелектуальної діяльності, тим самим підвищуючи активність дитини; використовувати різноманітність видів дидактичних ігор на уроках у початкових класах.

Методи дослідження: в роботі використовувалися теоретичні (аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація) та емпіричні (спостереження, опитування, анкетування, якісний і кількісний математичний аналіз) методи дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дипломної роботи обговорювалися й дістали позитивну оцінку на V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як

індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (Вінниця, 2021).

Публікації. Матеріали дипломного дослідження знайшли відбиток в одній одноосібній публікації автора.

Лесик О. Інтелектуальний розвиток учнів засобами дидактичних ігор. матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами». 17-19 листопада 2021 р. Вінниця., 2021. С. 483-486.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (63 найменувань), додатків. Загальний обсяг дипломної роботи – 99 сторінках, основний зміст викладено на 73 сторінках.

ВИСНОВОК

Становлення інтелекту людини на сучасному етапі розвитку суспільства пов'язано з динамічними перетвореннями й змінами на початку нової інформаційно-технічної ери, необхідністю встигати за цими перетвореннями та адекватно реагувати на них зберігаючи й накопичуючи інтелектуально-творчий потенціал. Питання інтелектуального розвитку молодших школярів, накопичення сукупного інтелекту сьогодні є проблемою зберігання еліти нації, суспільства, а головне – проблемою виживання людства.

Аналіз наукової (психолого-педагогічної та методичної) літератури з проблеми дослідження та проведення дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на інтелектуальний розвиток учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри дозволяє зробити такі висновки:

1. Синтезувавши різні підходи щодо сутності поняття «інтелектуальний розвиток», ми визначили що це процес, спрямований на вдосконалення розумових дій і здібностей на основі формування наукових знань, активізації мотивації навчання і пізнавальної активності молодших школярів.

Аналіз наукових доробків вчених, дав можливість стверджувати, що інтелектуальний розвиток трактується вченими як здатність орієнтуватися в навколишній дійсності, адекватно показувати, оцінювати та перетворювати середовище, мислити, прагнути до знань та пізнання світу, бажання та уміння переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати складні завдання, приймати традиційні та нестандартні рішення, розумно діяти, моделювати та передбачати. Часто інтелект ототожнюють з мисленням, доповнюючи, що мислення – це процес, а інтелект – якість цього процесу. Критеріями якості виступають: ефективність, простота когнітивного навантаження, здатність до прийняття нових нестандартних рішень.

Враховуючи різні думки вчених щодо складових елементів інтелектуального розвитку, було визначено, що основними елементами є: інтелектуальні почуття, інтелектуальна ініціатива, інтелектуальна творчість,

інтелектуальна саморегуляція, унікальність складу розуму, інтелектуальна компетентність.

Проаналізувавши досвід вчителів було виявлено, що для інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку у своїй практиці вони використовують різноманітні форми методи та засоби навчання. Серед них найпоширенішими є саме та продуктивнішими є дидактичні ігри.

2. Для діагностики сучасного стану інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку нами було проведено констатувальний етап експерименту. В ході експериментального дослідження виокремлено критерії: *мотиваційний* (наявність інтересу дітей до спілкування, гнучкість мислення та вивчення навчального матеріалу засобами гри, вміння ефективно сприймати інформацію, зосереджуватися на ній); *діяльнісний* (бажання виразити себе у різноманітних видах інтелектуальної діяльності, спробі оригінального сприймання навчальний матеріал за допомогою ігор, швидкості мислення, здатності виробляти ідеї, які відрізняються від загальновизнаних поглядів); *орієнтаційний* (самостійність оцінних суджень, здатність вербалізувати власні почуття та особисте ставлення до дидактичних ігор, вміння детально опрацювати ідеї, та оперування конкретними знаннями в гуманітарних сферах). На основі компонентів та їх показників виокремлено рівні розвитку творчих здібностей молодших школярів – *високий, середній, низький*.

За результатами дослідження високий рівень розвитку у 10% дітей, середній результат показали 60% та низький результат у 30% дітей. Найкращі показники були за тестом загальна поінформованість, найменші показники були за тестом логічне мислення.

3. На основі теоретичного аналізу та результатів констатувального етапу педагогічного експерименту визначено та обґрунтовано педагогічні умови інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку засобами дидактичної гри:

- створення сприятливого освітнього середовища;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей молодших

школярів;

– впровадження в освітній процес дидактичних ігор спрямованих на саморозвиток, самореалізацію і самовдосконалення учнів у значущій інтелектуальній діяльності.

4. Вище названі педагогічні умови та способи інтелектуального розвитку учнів молодшого шкільного віку стали підґрунтям для вивчення основних форм роботи з використанням дидактичних ігор. Це різноманітні інтерактивні вправи та нестандартні завдання, які сприяють креативному процесу навчання та забезпечують інтелектуальному розвитку молодших школярів.

Здійснено підбір вправ та завдань та складання комплексу дидактичних ігор спрямованих на розвиток таких показників як: *обізнаність* («Віднови фігуру», «Непосида», Дверна щілина» та інші); *логічне мислення* («Квіткова клумба», «Цікаві завдання» та інші); *вміння будувати умовиводи* («Вгадай хто», «Хто де живе», кросфорди, ребуси). Запропоновані форми роботи покращують інтелектуальний розвиток дитини, сприяють самонавчанню.

Тому ми зробили висновок про необхідність цілеспрямованої роботи за допомогою дидактичної гри є актуальною для інтелектуального розвитку дитини. В рамках нашої роботи ми підібрали комплекс дидактичних ігор при цьому особливу увагу приділили іграм спрямованим на логічне мислення, тому, що, даний показник виявився найнижчим. Цілі та завдання нашої роботи були виконані в повному обсязі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрюк С. Дидактична гра. *Початкова освіта. Сер., Шкільний світ*. 2014. № 10(трав.). С. 39-43.
2. Бабаева А.А. Применение инновационных технологий в образовательном учреждении. *Состояние и перспективы развития инновационных технологий в России и за рубежом: материалы IV Междунар. науч.-практ. конф. Чебоксары, 2019*. С. 16-21.
3. Бакіна М. Сучасні діти, сучасні ігри. *Початкова школа*. 2015. № 4. С.5.
4. Баришполь С.В. Ігрова діяльність у групі подовженого дня. *Вихователю ГПД. Усе для роботи*. 2020. № 6. С. 2-17.
5. Борисенко В., Сова К. Активні методи як основа творчої взаємодії в навчанні. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 2. С. 27-30.
6. Бугрій О. Формування інтелектуальних умінь школярів. *Рідна школа*. 2001. №9. С.34-36.
7. Вахрушева Л.Н. Проблема интеллектуальной готовности детей к познавательной деятельности в начальной школе. *Начальная школа*, 2006. № 4. С. 63-68.
8. Волік Н. Залюбки малята грають, ще й емоції вивчають: дидактичні ігри для розвитку емоційного інтелекту дітей. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 14-15.
9. Выготский Л. С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте. Педагогическая психология. М.: Педагогика, 1991. 390 с.
10. Гармаш К. Народні дитячі ігри у навчальній діяльності. *Шкільний світ. Сер., Шкільний світ*. 2015. № 19(жовт.). С. 26-30.
11. Горбачова Н. Дидактичні ігри у початковій школі. *Дефектолог. Сер., Шкільний світ*. 2012. № 1(січ.). С. 16-33.
12. Гра по – новому. Методичний посібник. Упорядник О.Рома The LEGO Foundatson, 2018 p. 44 с.

13. Д'яченко І.М. Ігрові форми роботи як засіб формування комунікативної компетентності школярів. Сайт вчителя початкових класів. URL: <http://uchus-rostu.net/grov-formi-roboti.html> (дата звернення: 25.01.2020)
14. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. С.111-124.
15. Державний стандарт початкової загальної освіти. Сайт Верховної Ради України. Київ: «Початкова освіта», 2019. 46 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>. (дата звернення : 05.04.2021 р.)
16. Дубач К. Місце рольової гри в навчально-виховному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2003. № 1–2 .С.12–13.
17. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления. Пер. с англ. Никольская Н.М.: Совершенство, 1997. 208 с.
18. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні. *Рідна школа*. 2000. №4. С. 63–64.
19. Зброй В.В. Технологія застосування дидактичної гри на уроках математики в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 30 т. 1. С. 38-43 .
20. Каташинська І. Концепція гри у педагогічній системі Ф. Фебеля. *Рідна школа*, 2006. № 8.С. 62 – 64.
21. Комарівська Н. Розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку засобами літературної загадки . Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв, 9-11 квітня 2014 р., м. Вінниця; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. Вип. 3. С.229-233..

22. Кошербаева Г.Н., Жургенова А. Применение дидактических игр в активизации учебно-познавательной деятельности учащихся начальной школы. *Известия КазУМОиМЯ им. Абылай хана. Серия «Педагогические науки»*. 2017. № 4 (47). С.113-124.
23. Кремениця Л.М. Універсальні дидактичні ігри на уроках. *Німецька мова в школі*. 2012. № 4. С. 2-6.
24. Кудикіна Н. Педагогічне керівництво інтелектуальними іграми. *Початкова школа*. 2004. № 4. С.10-14.
25. Любчак, Л. В. Роль інтерактивних технологій навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутнього педагога. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини ,2007. Вип.19, С. 28-35
26. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. К.: ВД «Стилос», 2006. 543 с.
27. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе. М.: Просвещение, 1977. 240 с.
28. Мельниченко Ольга Володимирівна. Формування естетичних цінностей молодших учнів засобами гри. *Молодий вчений*. 2019. № 4. С. 66-69.
29. Митник О. Творчі завдання як засіб формування інтелектуальної культури молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. №12. С. 6-10.
30. Навчальна гра як засіб розвитку дитячих інтересів. URL: <https://zosh5.org.ua/sites/default/files/gra.pdf>
31. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Za zag. red. H. M. Bibik. Kyiv : TOB «Vydavnychij dim «Plyady», 2017. 206 s.
32. Новиков А.М. Методология игровой деятельности. М.: Издательство «Эгвес». 2006. 48 с.
33. Общая психология Учебное пособие. Под общ. ред. Н.П. Анисимовой. М.: Ярославль. Издво ЯГПУ, 2013. 270 с.

34. Педагогика. Под ред. Ю.К. Бабанского. М.: Просвещение, 1988. 479 с.
35. Педагогический энциклопедический словарь. Гл.ред. Б.М.Бим-Бад. М.: «Дрофа», 2003. 528 с.
36. Педагогічні ігри: класифікація, загальні вимоги, цілі: дидактична гра. Р. Бишко, В. Гис, В. Гуменюк, М. Ігнатенко. Завуч. Сер., *Шкільний світ*. 2017. № 13(лип.). С. 22-31.
37. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. И.Г. М.: Педагогика, 1981. Т.1 334с. Т.2. 416 с.
38. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: Психология интеллекта. Логика и психология. М.: Просвещение, 1969. 659 с.
39. Підлужна Г. В. Розвиток емоційної сфери молодших школярів на уроках літературного читання. Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : зб. наук. праць . Житомир : ФОП « Н. М. Левковець», 2017. Ч. 2. С. 29-34
40. Піменова С.П. Сучасні методи активізації пізнавальної діяльності учнів у контексті міжкультурного спілкування. *Англійська мова та література*. 2018. № 28/29. С. 15-21.
41. Полонська Т.К. Сутність ігрових технологій у навчанні іноземних мов учнів початкової школи на компетентнісних засадах. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. Київ. Пед. думка, 2018. №20. С. 317–327.
42. Приходченко К. І. Формування інтелекту учнів через розвиток їх творчих здібностей. *Педагогічна скарбниця Донеччини*. 1998. №2. С.4-5.
43. Психолого-педагогические особенности проведения дидактических игр. Под. ред. Акшиной А., Акшиной Т., Жарковой Т. М., 1990. С. 18-22.
44. Радченко А. Ігрові методи та прийоми. *Відкритий урок*. 2012. № 10. С. 47–49.
45. Самсоненко Л. Мотивація навчання. *Початкова школа*. 2015. № 6. С. 56–58.

46. Репринцева Е.А. Педагогика игры: теория, история, практика. Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та. 2005. 421 с.
47. Рудакова Т. І. Дидактична гра – дієвий засіб активізації пізнавальної активності учнів. *Початкове навчання та виховання*. 2005. №16. С.12-16.
48. Руденко О. Використання гри як засобу підвищення ефективності навчання. *Школа: інформаційно-методичний журнал*. 2011. № 11. С. 67–70.
49. Савченко О. Я. Навчально-виховне середовище для учнів. Особистісно орієнтоване спілкування. *Навчання і виховання учнів 2 класу*. К.: Вид-во «Початкова школа», 2005. С. 16- 23.
50. Сергієнко Л.В. Дидактична гра як форма навчання в системі професійної освіти. *Освіта на Луганщині*. 2009. № 1. С. 152–154.
51. Слюсаренко Н. В. Ігрова діяльність як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 22/24. С. 10-18.
52. Старікова Н.А. Ігрова діяльність шестирічних дітей. Посібник для вчителів. URL: <https://vseosvita.ua/library/posibnik-igrova-dialnist-sestiricnihditej45264.html> (дата звернення 25.01.2020).
53. Стахів М.О. Дидактична гра як засіб формування професійної компетентності вчителя початкових класів. *Молодий вчений*. 2017. № 10 ч. 3. С. 546-549.
54. Сухомлинський В.О. Інтерес до учіння – важливий стимул навчальної діяльності учнів. Вибрані твори: в 5 т. Т. 1. Київ: Рад. шк., 1976. С. 7–16.
55. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К.: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.
56. Тверезовська Н., Філіпова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90-92.
57. Хворостіна Ю.В. Особливості використання дидактичних ігор на уроках математики. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 19 т. 3. С. 141-146.

58. Холодная М.А., Дружинин В.Н., Ушаков Д.В. Задачи интеллектуального воспитания учащихся в современной школе. Под ред М. А.Холодной. М.: ПЕР СЭ, 2003. С. 97-112.
59. Холодная М.А. Психология интеллекта. СПб.: Питер, 2002. 264 с.
60. Лейтес Н.С. Возрастная одаренность школьников. М.: Академия, 2000. 320 с.
61. Хохліна О. Методика формування загальних інтелектуальних здібностей дитини. *Практична психологія і соціальна робота*. 2000. №6. С.23-25.
62. Чайка В. М. Ціннісно-цільова спрямованість навчального процесу в підготовці вчителя початкової школи до саморегуляції педагогічної діяльності. Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти : зб. наук. Праць. За заг. ред. О. А. Федій; відпов. ред. Н. В. Ковальська. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 35-46.
63. Шамрило О.Г. Формування мовленнєвої компетентності першокласників засобами дидактичної гри. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 34/35/36. С. 5-31.
64. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. М.: Педагогика, 1989. 554 с.
65. Bloom B.S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. New York: Longman, 1956. 36 p.
66. Roliak A, Dutka H, Mylytsya K, Matiienko O, Oliinyk N. Problem-based Learning in Pedagogic Tertiary Education: European Context Through Denmark Environment. *Independent Journal of Management & Production*, 2021. С.
67. <http://ekrost.ru/poster/didakticheskie-igry-v-razvitii-poznavatelnoi-aktivnosti-mladshih-shkolnikov.html>

